

Doc. dr. Izet HADŽIĆ

Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli

E-mail: izeth@bih.net.ba

1.02 Pregledni naučni rad/Review scientific article

UDK/UDC: 94:32(470+571:497.6)"1992/2022" (091)

DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2024.7.12.399>

HISTORIJSKI PREGLED DJELOVANJA RUSKE POLITIKE U BOSNI I HERCEGOVINI (1992- 2022)

Apstrakt: *Početak agresije Rusije na Ukrajinu 24. februara 2022. godine otvorila se nova stranica svjetske povijesti. Rusiju privlači slabost, a obzirom na svoj položaj, uređenje, indolentnost međunarodne zajednice, zatim izostanak adekvatnih mehanizama sigurnosti i odbrane, te postojanjem jakih srpskih antidržavnih snaga, nije isključeno da Bosna i Hercegovina može postati nova žarišna zona, ili prostor za političko potkusurivanje. Ruski uticaj u Bosni i Hercegovini vidljiv je 473 godine i seže do 16. stoljeća, kada Rusija počinje „sanjati“ svoj san o svjetskom centru i svjetskoj sili, a posebno je to bilo izraženo tokom 19. i 20. stoljeća. Obnovom nezavisnosti Bosne i Hercegovine, Rusija je zbog svoje slabosti ostala ograničena, ali aktivna. Njena aktivnost se tokom agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocida nad Bošnjacima manifestirala u držanju embarga na uvoz oružja legitimnoj i legalnoj vladi Republike Bosne i Hercegovine, propagnadnim aktivnostima, zatim u pokušaju medijacije između srpskih okupatorskih snaga i međunarodne zajednice, te prikrivenom slanju ruskih dobrovoljaca koji su ratovali na strani paradržavne tvorevine „Republike srpske“. Međutim, zbog slabosti Rusije, nakon raspada SSSR-a ona u Bosni i Hercegovini i nije uspjela ostvariti neki pretjeran uticaj, ali je obezbjedila legitimno prisustvo. Pod vodstvom Vladimira Putina 2008. godine, Rusija započinje sa širenjem svog uticaja na Balkanu, a ključni elementi ruske politike ogledaju se u historijskim pravoslavnim vezama, prodaji oružja i trgovini energentima. U Bosni i Hercegovini vidljivi su svi elementi prisustva ruske politike, ali posebnu opasnost predstavlja ruska podrška srpskim secesionističkim snagama, koje u kontinuitetu više od 30. godina nasrću na državu Bosnu i Hercegovinu. Posebno zapaljiva retorika Rusije prema Bosni i Hercegovini može se pratiti od 2020. godine kada se na mjestu ambasadora Rusije u Bosni i Hercegovini imenuje Igor Kalabuhov. Od početka njegovog mandata evidentna je podrška podrivanju odredbi Dejtonskog mirovnog*

sporazuma, čak više na udaru se našao i ključni element mira u Dejtonu, odnosno funkcija visokog predstavnika.

Ključne riječi: *Bosna i Hercegovina, Rusija, Balkan, Bošnjaci, Dejtonski sporazum, međunarodna zajednica, politički uticaj.*

HISTORICAL OVERVIEW OF RUSSIAN POLICY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA (1992-2022)

Abstract: *With the onset of Russia's aggression against Ukraine on February 24, 2022, a new chapter in world history opened. Russia is drawn to weakness, and given its position, organization, the indifference of the international community, the absence of adequate security and defense mechanisms, and the existence of strong Serbian anti-state forces, it is not excluded that Bosnia and Herzegovina could become a new flashpoint or a space for political maneuvering.*

Russian influence in Bosnia and Herzegovina has been evident for 473 years, dating back to the 16th century when Russia began to „dream“ of becoming a world center and a global power, particularly pronounced during the 19th and 20th centuries. After the restoration of Bosnia and Herzegovina's independence, Russia remained limited but active due to its own weaknesses. Its activity during the aggression against the Republic of Bosnia and Herzegovina and the genocide against the Bosniaks manifested in maintaining an arms embargo on the legitimate and legal government of the Republic of Bosnia and Herzegovina, propaganda activities, attempts at mediation between the Serbian occupying forces and the international community, and the covert sending of Russian volunteers who fought on the side of the quasi-state entity „Republika Srpska.“

However, due to Russia's weaknesses after the dissolution of the USSR, it did not achieve excessive influence in Bosnia and Herzegovina but ensured a legitimate presence. Under Vladimir Putin's leadership, Russia began expanding its influence in the Balkans in 2008, with key elements of Russian policy reflected in historical Orthodox ties, arms sales, and energy trade.

All elements of Russian political presence can be seen in Bosnia and Herzegovina, but the particular danger lies in Russian support for Serbian secessionist forces, which have consistently attacked the state of Bosnia and Herzegovina for over 30 years. Especially incendiary rhetoric from Russia regarding Bosnia and Herzegovina can be traced back to 2020 when Igor Kalabuhov was appointed as the Russian ambassador in Bosnia and Herzegovina. Since the beginning of his mandate, there has been evident support for undermining the provisions of the Dayton Peace Agreement, with the key element of peace in Dayton—the function of the High Representative—coming under increasing attack.

Key words: *Bosnia and Herzegovina, Russia, the Balkans, Bosniaks, the Dayton Agreement, the international community, political influence.*

Uvod

Početak 16. stoljeća u Rusiji se razvija mitomanska svijest o Moskvi kao trećem Rimu i centru pravoslavlja, na osnovu čega će doći do uspostave prvih veza sa pravoslavicima u Osmanskom carstvu, pa tako i na Balkanu i Bosanskom ejaletu. Kučuk-Kajnardžijskim mirom 1774. i mirom u Jašiju 1792. godine, Rusija je postala zaštitnica pravoslavaca u Osmanskom carstvu. Tim činom otvorena su joj vrata za prodor na Balkan. Ruski uticaj biće posebno jak i vidljiv u 19. stoljeću, kada i započinje ruska zainteresiranost za širenje svog uticaja na Balkan. U ovom radu pratićemo uticaj ruske politike prema Bosni i Hercegovini, od njezine obnove nezavisnosti 1. marta 1992. godine, do početka ruske agresije na Ukrajinu 24. februara 2022. godine, kada slobodno možemo kazati, započinje nova historija čovječanstva. Rad je podjeljen u dva dijela, prvi dio pod naslovom *Ruska politika prema Bosni i Hercegovini od Jugoslovenske krize do Dejtona*. Ovaj dio tretira politički odnos Rusije prema raspadu Jugoslavije i ratu protiv Bosne i Hercegovine. Ovo je period političkog djelovanje slabe Rusije, izmorene hladnim ratom i raspadom, te opterećene unutrašnjim socijalnim, ekonomskim, političkim i drugim problemima posrnulog socijalizma. Dok drugi dio *Putinova Rusija i Bosna i Hercegovina (2008-2022)* prati jačanje Rusije i ruskog uticaja, te posljedice i opasnosti od ruskog jačanja po Bosnu i Hercegovinu. Na kraju rada iznesena su zaključna razmatranja i navedena je literatura korištena pri tretiranju ove teme.

Ruska politika prema Bosni i Hercegovini, od Jugoslovenske krize do Dejtona

Uprkos politici nesvrstanih, koje je Jugoslavija vodila, njene veze sa Rusijom su bile čvrste i prvenstveno su se ogledale u kupovini ruskih licenci za proizvodnju jugoslovenskog oružja. Tokom jugoslovenske krize, u martu 1991. godine, general Kadrijevića po dogovoru sa Borisavom Jovićem, otputovao u Moskvu kako bi se sastao sa maršalom Jazovim i kako bi od njega dobio podršku za vojni udar u Jugoslaviji. Međutim Jazov, kako bilježi Kadrijević u svojoj knjizi, nije podržao ovaj plan.¹ To je imalo odraza na dalje prilike u SFRJ. Sa druge strane, Bogić Bogićević, svjedoči kako je Kadrijević za potrebe vojnog udara bez znanja državnog rukovodstva od Jazova tražio osim političke podrške, pomoć u nafti i oružju. Na ove zahtjeve Jazov je odgovorio riječima: *sačekajte da mi*

¹ Branko Mamula, *Slučaj Jugoslavija*, Podgorica 2000, 33.

*zbacimo Gorbačova i dobit ćete podršku.*² Prema mišljenju i samog Bogićevića, ali i drugih aktera tog vremena, da je Rusija kojim slučajem pomogla udar i da je Jugoslovenska narodna armija (JNA), izašla na državne granice, onda ne bi došlo do osnivanja Badinterove komisije, već bi Jugoslavija bila zahvaćena građanskim ratom. Međutim, očito se velikosrpskoj mašineriji žurilo sa postizanjem svojih ciljeva, tako da nisu mogli sačekati pad Gorbačova i od udara se odustalo.

Obzirom da se Rusija i sama našla u jako teškoj unutrašnjoj političkoj, socijalnoj i ekonomskoj situaciji 90-tih³, razumljivo je zašto se nije pretjerano mješala u procesu raspada Jugoslavije. Iz tih razloga, u ovom periodu možemo pratiti slabu rusku vanjsku politiku koja je vođena kao posljedica opće kapitulacije pred međunarodnoj nadmoćnosti Sjedinjenih Američkih Država (SAD), tako da se baš i nije libila da otvoreno kontrira i prkosi zapadnim stavovima. Rusija je priznala nezavisnost Bosne i Hercegovine 27. aprila 1992. godine⁴, glasala je za rezoluciju 757 Ujedinjenih nacija u kojoj se Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) označavaju kao agresori na Republiku Bosnu i Hercegovinu, a podržala je i osnivanje Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju. Dakle, u neku ruku, možemo reći, da se stav Rusije po pitanju Bosne i Hercegovine nije mnogo razlikovao od drugih velikih sila. Čak više, zajednički su pokazali kako ne postoji spremnost da se zločini i rat u Bosni i Hercegovini zaustave, te su na taj način, svi principi međunarodnog prava pogaženi. Poražavajuće je, da su svi planovi međunarodne zajednice predlagali etničku podjelu Bosne i Hercegovine, ali obzirom da su na geopolitičkoj sceni SAD vodile glavnu riječ i jedine imale mehanizme kojim bi u skladu sa njihovim interesima zaustavile agresiju Srbije i Hrvatske na Bosnu i Hercegovinu, te prekinule genocid nad Bošnjacima; svi ostali akteri u odnosu na njih bili su manje bitni. Međutim, evidentno je da su sve velike sile: SAD, Rusija, Francuska, Kina i Velika Britanija zajednički držale embargo na uvoz oružja braniocima Bosne i Hercegovine, te na taj način su samo produžili agoniju bosanskog naroda i genocid nad Bošnjacima.⁵ Rusija je preko ruske pravoslavne crkve intenzivno radila posredstvom propagande na širenju mržnje prema Bošnjacima, te je ciljano, a pod krinkom „pravoslavne solidarnosti“ gebelsovski prikazivala Srbe žrtvama, a čak je u jeku genocida nad Bošnjacima i osudila „uništavanje miroljubive srpske populacije od strane Muslimana“, što je pokazatelj istinskog licemjerstva i apsurdna.⁶

² Bogićević izjava data u emisiji *Face to Face* sa Senadom Hadžifejzovićem 25.11.2023. Izvor: Youtube, Face HD TV, <https://youtu.be/kPFpq0Dk0I4?si=mBt0niSy5X4vh64i> (pristup 27.11.2023).

³ Peter Calvocoressi, *Svjetska politika nakon 1945*, Zagreb 2003, 86-102.

⁴ Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, https://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/bilateralni_odnosi/datumi_priznanja_i_uspostave_di_plomatskih_odnosa/?id=6 (Pristup: 1.11. 2023).

⁵ Muamer Džananović, Odnos međunarodne zajednice prema zločinima nad civilima za vrijeme agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995, *Novi muallim*, god. XXIII, br. 91, 78

⁶ *Isto*, 79.

Saradnja bosanskih Srba i Rusije vidljiva je bila tokom čitavog rata, a na čemu se intenzivno radilo. Srbi su pod vodstvom SDS-a još početkom 1991. godine u selu Paprača,⁷ simbolično organizovali skup obnove srpsko-ruskog prijateljstva,⁸ a vremenom u Moskvi doći će do uspostave ozbiljne Karadžićeve političke, medijske, intelektualne i privredne infrastruktura za lobiranje i saradnju, koja je zvaničnoj ruskoj politici uz pomoć Beograda davala informacije o Bosni i Hercegovini i položaju Srba. Naravno, radi se o informacijama koje su na ruku išle Karadžićevim secesionističkim snagama i Miloševićevoj ekspanzionističkoj politici.⁹

Nemoćna za ozbiljnija djelovanja, prisustvo Rusije i njene aktivnosti u Bosni i Hercegovini koristili su najviše u propagandne svrhe, kako ruski, tako i velikosrpski političari. Tako se na sjednici paradržavne tvorevine *Skupštine Republike Srpske* u Bileći početkom aprila 1993. godine, raspravljalo o mapama i mirovnom rješenju Vens-Ovenovog plana. Tom prilikom, prisustvovali su sa ruske strane: Vitali Čurkin (posrednik u pregovorima o bivšoj Jugoslaviji), Genadiji Šikinov (ambasador Rusije) i Aleksandar Dukačev (savjetnik ambasadora). Dio razgovara bio je zatvoren za javnost, a u obraćanju za medije, Čurkin je istakao: *da je došao čuti riječ srpskog naroda i nada se kako će poslanici dati svoj doprinos miru*. Sa druge strane, Karadžić je iskoristio priliku da istakne kako je *dolazak čak tri predstavnika Rusije za njih velika čast i kako je to jasan znak da se Rusija oporavlja, da se vraća na međunarodnu političku scenu i da se vraća svojim interesima na Balkanu*.¹⁰

Stajališta su, da je najveću ličnu promidžbu vršio Vladimir Žirinovski.¹¹ On je kao vođa ruske, Liberalno demokratske partije koja je na izborima osvojila 80 poslaničkih mjesta, više puta dolazio u Jugoslaviju, a tom prilikom posjećivao je i okupirana područja Bosne i Hercegovine i Hrvatske. On je na velikom mitingu u Bijeljini početkom 1994. godine, na kojem ga je dočekaio Radovan Karadžić, isticao historijske veze Srba i Rusa, te najavljuvao pod njegovim rukovodstvom zaokret ruske politike, kako unutrašnje tako i vanjske. Dalje u svom nastupu prijetio je svima koji žele da dijele srpsku zemlju, a poseban osvrt imao je za one koji predlažu vojnu intervenciju protiv Srba, ističući kako „ukoliko jedna bomba padne na srpski grad, to je za njega i njegovu partiju

⁷ Najstariji poznati (pisani) podatak saradnje Rusije i pravoslavaca u Bosni datira iz 1550-1551. godine i radi se zapisu na jevanđelju koje je ruski protoprezviter Jakov poklonio papračkom igumanu Gligoriju prilikom njegove posjete Rusiji. Saradnju ovog manastira sa Rusijom možemo pratiti i 1585. godine kada je paprački iguman Zaharije otišao u Rusiju i od cara Feodora Ivanovića dobio pomoć za manastir u iznosu od 120 rubalja. Senaid Hadžić, Sead Selimović, *Kultura i tradicija u Bosni i Hercegovini – višemilenijski kontinuitet*, Tuzla 2021, 169-170.

⁸ „Dugovječne veze sa Rusijom“, *Front slobode*, br. 3130. god. XLVIII. 13. august 1991, 4.

⁹ Mirko Pejanović <https://youtu.be/4hzeqzYVG2k?si=6RQrnLwLYZ2e3WRp> (Pristup: 3. 11. 2023).

¹⁰ Branka Mitrović, „Ceo problem deset odsto mape“, *Borba*, 3-4. april 1993, 2.

¹¹ U svim zemljama koje je Žirinovski posjetio, samo je u Srbiji i među Srbima dočekan sa folklorom i suzama radosnicama, iz ostalih zemalja je protjeran (Bugarska i Austrija) ili zamoljen da skрати posjetu (Slovenija), ili mu je uskraćena ulazna viza (Njemačka, Francuska, Australija). Zorica Banjac, „Nas i Rusa tristo miliona...“, *Borba*, 4. februar 1994, 10.

objava rata Rusiji.“¹² Bajke u populističkoj promociji pričao je u Srbiji i potpredsjednik LDPR-a Aleksandar Vengerovski, koji je naveo tri cilja nakon pobjede na izborima, a to su: ukidanje sankcija Jugoslaviji, priznanje „Republike Srpske“ i „Republike Srpske Krajine“, te uspostava vojne saradnje sa ovim budućim državama.¹³

Srbi su za propagandne svrhe posebno koristili prisustvo više stotina dobrovoljaca iz Rusije. Ovi „psi rata“ u Bosnu i Hercegovinu su dolazili da ratuju za novac, što je razumljivo obzirom da je Rusija bila u teškoj finansijskoj situaciji, a njihovo prisustvo u Bosni i Hercegovini, pravdalo se tezom da ruski dobrovoljci „spašavaju čast Rusije“¹⁴ Posebnu poruku svijetu poslao je Eduard Limonov, ruski pisac sa adresom u Parizu, koji je tokom 1992. godine, bio gost Radovana Karadžića i koji je pred kameram ostao zabilježen kako iz „sijača smrti“ mitraljeza M-84, sa sigurne udaljenosti puca na građane Sarajeva.¹⁵ On je tom prilikom svjesno ili ne, poslao poruku svim zlikovcima svijeta da mogu doći u Bosni i Hercegovinu, te sa sigurne udaljenosti pucati, a spram sposobnosti i ubiti građane Sarajeva te pri tome proći nekažnjeno. Limonov je dao i intervju *po povratku sa linije fronta*, gdje je na pitanje moralnosti pucanja na Sarajevo, rekao *kako je on pisac i za razliku od novinara on kao pisac ima pravo da puca, te da nije pucao na Sarajevo, nego na neprijatelja za vrijeme napada na srpske položaje*.¹⁶ Obzirom, da je Limonov snimljen kamerom i da je taj snimak dostupan javnosti, svako se može uvjeriti kako priča o neprijateljskom napadu „ne drži vodu“.

Iz intervjua poslanika Petrosovjeta Jurija Bjeljajeva datom *Moskovskim novostima*, 6. decembra 1992. godine, kojeg prenosi „Borba“, jasno se vidi da se organizacija slanja ruskih dobrovoljaca obavlja preko tri regrutna centra: Moskvi, Sankt Petersburgu, i Rostovu na Donu, što implicira da je država imala svoje prste u ovome obzirom da ih nije zabranila. Bjeljajev dalje navodi, kako se ruski dobrovoljci u Bosni i Hercegovini bore protiv afganistanskih muslimanskih plaćenika, a osim toga, maštaju, da na optičkim nišanima ugledaju američkog vojnika. Dalje, Bjeljajev smatra, da Rusija treba da napravi zaokret u svojoj politici i vrati se starim saveznicima, te da se povuče iz mirovne misije.¹⁷ Obzirom da je srpska javnost plašena navodnim „islamskim fundamentalizmom“, a ruska javnost ostala je izranjavana ratom u Afganistanu, te ako uzmemo, da je za obje strane SAD predstavljale glavnog neprijatelja, jasno nam je da se ovaj tekst koristio u propagandne svrhe radi zbližavanja dva naroda, kao saveznika protiv zajedničkih neprijatelja. Čak se i na kostima ruskih

¹² „Žirinovski na mitingu u Bjeljini“, *Borba*, 1. februar 1994, 5.

¹³ M. Mikuljanac, „Na mitingu uprkos zabrani“, *Borba*, 9. maj 1994, 22.

¹⁴ Dio intervjua moskovskog dnevnika sa ministrom inostranih poslova Rusije. „Prevareni ruski dobrovoljci“, *Borba*, 2. decembar 1994, 1.

¹⁵ Film „Serbian epics“ dostupan na internetu; <https://www.youtube.com/watch?v=ASBOZcPUYa8> (Pristup: 3. 11. 2023).

¹⁶ „Limonov po povratku sa linije fronta“, *Borba*, 16. mart 1993, 19.

¹⁷ RIA za Borbu, „Vukovi u crnim beretkama“ *Borba*, 21. januar 1993, 20.

plaćenika gradila bajka o srpskom i ruskom prijateljstvu, pa je tako potpredsjednica paratvorevine „Republike Srpske“ Biljana Plavšić, prisustvovala u ruskoj crkvi komemorativnoj svečanosti u spomen na ruske dobrovoljce, koji su poginuli u Bosni i Hercegovini tokom 1992. i 1993. godine.¹⁸

Prisustvo ruskog kontigenta pri snagama UN-a se također koristio u propagande svrhe, što se između ostalog može vidjeti u seriji *Goli život*, koju je na okupiranoj teritoriji Bosne i Heregovine 1994. godine snimao popularni srpski glumac *Velimir Bata Živojinović*. U filmske, ali i medijske svrhe, posebno se koristila scena dolaska ruskih mirotvoraca. Kontigent ruskih snaga (njih 400), pri UN-u stigao je 20. februara 1994. i masa Srba ih je srdačno dočekala uz aplauze, cigarete, suze i rakiju. Ruse je lično dočekao Radovan Karadžić, koji je tom prilikom pompezno za strane medije izjavio *Ovo je važan i veliki dan. Rusija se umješala, Amerika se umješala, bliže smo miru*.¹⁹ Ovdje je jako važno skrenuti pažnju, da ruski kontigent dolazi u Bosnu i Hercegovinu nakon srpskog maskara na pijaci Markale (5. februara 1994), tada se svjetska javnost podigla protiv srpskih zločina, a sa više strana se tražila vojna intervencija. Karadžić i Srbi su sve demantovali, čak više optuživali su Bošnjake da granatiraju sami sebe. Karadžić je otišao i dalje, traživši od Čurkina, da ruska vlada izdejstvuje rusku ekspertizu i vještačenje cijelog slučaja. Međutim, već 9. februara, tim stručnjaka UN-a utvrdio je da je projektil došao sa srpskih položaja, a SAD uputile su ultimatum Srbima, zaprijetivši bombardovanjem ukoliko ne povuku artiljeriju oko Sarajeva. „Dan D“ za povlačenje je bio 21. februar, tako da je dolazak ruskih snaga dan ranije Srbima trebao biti vjetar u leđa.²⁰

Sa potpisivanjem *Washingtonskog sporazuma* 18. marta 1994. godine, došlo je do prekida sukoba Armije Republike Bosne i Hercegovine i tzv. Hrvatskog vijeća odbrane, odnosno okončana je agresija Republike Hrvatske na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Do ovog sporazuma došlo se pritiskom američke administracije, koja brzo i energično počinje instalirati svoj uticaj u Bosni i Hercegovini. Kao odgovor na ovaj potez Sjedinjenih Američkih Država, Rusija je odgovorila dodatnim slanjem svojih UN snaga u Bosnu i Hercegovinu, no ovog puta nije se radilo o običnim snagam, već o elitnoj jedinici ruskih padobranaca, koji su u Bosnu i Hercegovnu stigli 25. marta 1994. godine.²¹ Objektivno zbog slabosti Rusije na međunarodnom planu, ova formacija će sa Dejtonskim mirom 1995. godine ući u sastav SFOR-a (Stabilisation Force pod komandom NATO snaga) i mirovat će sve do 1999. godine, kada prelazi u akciju. Naime, nakon bombardovanja „Savezne Republike Jugoslavije“ od strane NATO pakta, u završnim fazama pregovora o povlačenju vojske Jugoslavije sa

¹⁸ N.T, „Spomen na poginule dobrovoljce“, *Borba*, 28. jun 1993, 16.

¹⁹ AP Archive, „Bosnia - Russian Peacekeepers Arrive“ Izvor: Internet <https://youtu.be/w6HVDmq24N8?si=2zyvVn3ABS1QADHM> (Pristup: 7.11.2023).

²⁰ Biblioteka svedočanstava br. 27, *Bosna i Hercegovina jezgro velikosrpskog projekta*, Beograd 2006, 75-84.

²¹ AP Archive, Russian paratroopers arrive in Bosnia, Izvor: Internet <https://youtu.be/CommandlyPgT2U?si=-msCPUj2PjQAdiy6> (Pristup 27.11.2023).

Kosova, bez saglasnosti sa komandom u Bosni i Hercegovini, ruske padobranske jedinice upućuju se prema Kosovu i zauzimaju aerodrom Slatina u blizini Prištine, a tom prilikom došlo je i do konfrontacije ruskih padobranaca i NATO snaga.²² Dugo se špekulisalo, šta su to Rusi tražili na Slatini, a jedno od objašnjenja bilo je, da su ciljano došli kako bi zaštitili rusku tehnologiju koja je bila na aerodromu. Međutim, sve u svemu, u pregovorima sa NATO snagama Rusi su bili poraženi. Budući da nisu dobili svoj sektor na Kosovu i obzirom da su kao u Bosni i Hercegovini bili počinjeni NATO snagama, oni su se jednostavno 2003. godine povukli sa Kosova.

Nakon američke intervencije u sklapanje Washingtonskog sporazuma, došlo je do formiranja Kontakt grupe sa cijeljem rješenja sukoba u Bosni i Hercegovini. Kontakt grupu činile su; Rusija, SAD i EU, a zanimljivo je da osim nimalo kreativnog rješenja podjele Bosne i Hercegovine na dva dijela, ova grupa nije učinila ništa što bi pomoglo u rješenju „bosanske krize“. Ruska strana je na samom početku bila vrlo oštra što je vidljivo iz Kozirjev izjave: *da bi raskol između Moskve i četiri zapadne sile koje nastoje pronaći pregovaračko rješenje za bosansku krizu mogao dovesti do trećeg svjetskog rata*. Naravno, treba istaći da su protiv Bosne i Hercegovine u ovom momentu posebno bili predstavnici Francuske, koji su čak prijetili povlačenjem svojih „plavaca iz Bosne i Hercegovine“, kao i predstavnici Velike Britanije, a što se Rusije tiče oni su očito bili zaduženi da izvrše pritisak na Miloševića i paljansko rukovodstvo.²³

Generalno gledano, formiranje i rad kontakt grupe išlo je najviše u korist Srba, prvo u teritorijalnom smislu došlo je do smanjenja teritorije federacije koja je nuđena u Washingtonu sa 58% na 51%, zatim ruski ministar vanjskih poslova radio je na ukidanju sankcija za SRJ, ili bar ublažavanja sankcija kroz otvaranje crnogorskih luka, a na kraju bosanskim Srbima dato je dodatno vrijeme za dodatna teritorijalna osvajanja. Kontakt grupa se nije proslavila u svom radu, možda zato što nije ni imala za cilj da ostvari uspjeh. Ruska strana također nije uspjela da uvjeri paljansko rukovodstvo da prihvati odredbe plana kontakt grupe, koje će zbog ovog poteza doći u „sukob“ sa Miloševićem, koji kao kaznu uvodi blokadu na Drini optužujući ih za ciljano držanje Srbije u blokadi.²⁴ Ovim činom, Milošević je po ko zna koji put ispaao kooperativan i čovjek za mir, a bosanski Srbi ostali su prepotentni divljaci koji ne odustaju od svojih ciljeva. Sa druge strane, oni su dobili dodatno vrijeme za nastavak rata, obzirom da su materijalno tehnički bili u daleko boljoj poziciji od legalnih i legitimnih vladnih snaga kojima je embargo vezao ruke. Kao pokušaj da se bosanski Srbi navedu na prihvatanje plana američka administracija otvorila je pitanje dizanja embarga na uvoz oružja vladinim snagama. Na ove vijesti, Rusija nije blagonaklono gledala, čak više tom prilikom Kozjarev je izjavio: *da bi ukidanje embarga na oružje u Bosni i*

²² AP Archive, Kosovo: Russian troops standoff with K-FOR troops, Izvor: Internet https://youtu.be/6436f-Asg_w?si=ICodOorDFF626NDw (Pristup: 27.11.2023).

²³ Kasim I. Begić, *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*, Sarajevo 1997, 206-220.

²⁴ *Isto*, 221.

Hercegovini bila samoubilačka odluka te da praktično niko ne bi trebalo da razmišlja o podizanju embarga kao načinu za dovođenje mira u Bosnu.²⁵ Na poteze američkog predsjednika i senata po pitanju dizanja embarga na uvoz oružja vladi Bosne i Hercegovine reagovala je ruska duma i zatražila je od predsjednika Jeljcina da ukine embargo na naoružanje Srbiji ukoliko SAD ili neka druga zemlja počnu da opskrbljuju oružjem vladu u Sarajevu.²⁶ Na kraju, plan kontakt grupe je propao, ali je od strane tzv. vojske Republike srpske iskorišten za podizanje borbenog morala. Tako iz dokumenta tzv. "VRS", koji datira iz 25. marta 1995. o pripremi operacije kodnog naziva „Spreča-95“ u tački 7.6. naslovljenoj kao „moralno psihološke pripreme boraca“, naređuje se da se između ostalog „neposredno pred operaciju svi komandanti i borci moraju upoznati sa ciljevima i značajem operacije, a pri tome posebno istaći; međunarodne okolnosti u kojima se izvodi operacija (aktivnosti članica Kontakt grupe, a posebno Rusije na prihvatanju novog mirovnog ruskog predloga o rešenju krize u bivšoj Bosni i Hercegovini).“²⁷

Ciljano ili ne, odnos Srba i Rusa nije bio bajan tokom čitavog rata u Bosni i Hercegovini. Nakon američkih pritisaka na Srbe po pitanju njihovih zločinačkih aktivnosti oko Goražda u aprilu 1994. godine, počinju se uvidati blaga politička zahlađivanja odnosa između Srba i Rusa. Tako je Čurkin u aprilu 1994. godine zatražio od Rusije prekid odnosa sa Srbima,²⁸ a tokom augusta 1994. ministar vanjskih poslova Rusije Andrei Kozirjev je izjavio da više neće razgovarati sa Karadžićem.²⁹ Na srpsko uzimanje vojnika UNPROFOR-a za taoce reagovao je ruski general Ivankov, koji je u saopštenju kritikovao ovaj potez VRS smatrajući *da ovaj čin na Srbe navlači neprijatnu sijenku terorizma*. Ubrzo mu je od strane ministra u vladi „RS“ Tuholja stigao odgovor u kojem jezikom pravog diplomate stoji: *da bi se i Ivankov ako ne začuti mogao naći vezan za neku bosansku bukvu*.³⁰ Međutim, ni ovi „incidneti“ neće udaljiti savezništvo Rusa i Srba, a obzirom na rusku nemoć, Srbija i Srbi se nakon ratova 90-tih 20. stoljeća, okreću dodatnoj saradnji i jačanju veza sa Kinom, što je vidljivo iz „Memoranduma II“ Srpske akademija nauka i umjetnosti.³¹ Ruska politika malo zbog svoje nemoći, ali i mudrosti napravila je presedan kada je odlučila staviti svoje trupe pod NATO komandu, za implementaciju mira u Bosni i Hercegovini.³² Na ovaj način, slobodno možemo reći, da su ruske trupe

²⁵ Isto, 206-232.

²⁶ „Protivmera - ukidanje embarga Srbiji“, *Borba*, 14-15. maj 1994, 2.

²⁷ Dokument VRS broj: 04365679.

²⁸ Biblioteka svedočanstava br. 27, *Bosna i Hercegovina jezgro velikosrpskog projekta*, 85.

²⁹ Isto, 87.

³⁰ Milivoje Popović, *Svet*, god. IV, br. 80, 9.6.1995, 6.

³¹ E. Latif, Obilježavanje dana SANU: Memorandum I temelj za Miloševićeve pohode, Memorandum II Vučićev „bukvar“, Portal: *Faktor*, Izvor internet: <https://www.faktor.ba/vijest/obiljezavanja-dana-sanu-memorandum-i-temelj-za-miloseviceve-pohode-memorandum-ii-vucicev-bukvar-/59435> (Pristup: 3.11.2023).

³² Fikret Muslimović, *Alija Izetbegović u vanjskoj politici Bosne i Hercegovine 1990-2003*, Sarajevo 2023, 228.

legitimno boravile na tlu Bosne i Hercegovine, nesmetano se kretale i prikupljale za sebe potrebne podatke. Osim kroz snage za implementaciju mira, Rusija se kao i drugi vjekovni kreatori događaja na Balkanu (Njemačka, Austrija, Francuska, Velika Britanija) našla u sastavu i upravnom odboru Vijeća za provedbu mira u Bosni i Hercegovini (PIC).³³

Putinova Rusija i Bosna i Hercegovina (2008-2022)

Ključan događaj za Rusiju bio je 11. septembar 2001. godine, kada SAD započinje borbu protiv („islamskog“) terorizma. Tada Rusija ne samo da postaje partner za borbu protiv terorizma, već i izvoznik nafte i plina, obzirom da se SAD zbog svojih poteza nisu oslanjale na arpske (islamske) zemlje. U takvim uslovima, pod vodstvom Vladimira Putina dolazi do postepene obnove Rusije, ali i težnje ka usponu na nivo svjetske velesile. Od 2006. godine na Balkanu se može pratiti povećano rusko prisustvo. Rusija na Balkanu u pravoslavnim zemljama, kao što su: Srbija, Bugarska i Grčka, energično radi na obnovi starih veza i produbljivanju saradnje. Ruski uticaj se širi preko: pravoslavlja, historijskim vezama (kroz podsjećanje o ruskoj podršci oslobođanju pravoslavaca od Osmanskog Carstva), zatim u prodaji ruskog oružja i poslovima u energetici.³⁴

Za Bosnu i Hercegovinu se primjenjuje slična matrica, ali saradnja Rusije i njezina podrška veže se isključivo za manji bh entitet „Republiku srpsku“. Bosna i Hercegovina obzirom da nema prirodnog gasa, vezana je za Rusiju, a ruski kapital u Bosni i Hercegovini pojavljuje se 2007. godine, kada je ruska kompanija NeftGazinKor, koja posluje u okviru Zarubežnjefta, kupila cijelu naftnu indrustriju „Republike Srpske“ (Rafinerija nafte u Brodu, Rafinerija ulja u Modriči i preduzeće za distribuciju nafte i naftnih derivata ”Petrol”) za 236 miliona BAM, a ukupne ruske investicije u toj godini iznosile su 332,8 miliona BAM. Osim u naftnom sektoru, investicije Rusije u Bosni i Hercegovini evidentne su u bankarskom sektoru preko Sber banke, jasne su veze ruskih kompanija sa domaćim kompanijama koje se bave distribucijom prirodnog gasa i gasifikacijom (direktno ili preko kompanija iz Srbije), kompanije koje investiraju u sektore elektroenergetike, rudarstva, metalske i druge teške

³³ Upravni odbor visokom predstavniku daje političke smjernice. U Sarajevu, visoki predstavnik predsjedava sastancima veleposlanika zemalja i organizacija članica Upravnog odbora u Bosni i Hercegovini dva puta mjesečno. Pored toga, Upravni odbor se na razini političkih direktora sastaje dva puta godišnje. Stranica OHR-a, Internet: <https://www.ohr.int/medunarodna-zajednica-u-bih-2/vijece-za-provedbu-mira-i-upravni-odbor/> (Pristup: 3.11.2023).

³⁴ Vidi više: Dušan Reljić, *Rusija i zapadni Balkan*, Beograd 2009.

industrije najčešće su u vlasništvu kontraverznih biznismena čije poslovanje je vezano za Rusiju, ili neku od bivših sovjetskih republika.³⁵

Osim ekonomske saradnje, Rusija se upustila u anticivilizacijsko djelovanje, kada je početkom januara 2009. godine od strane saveza pisaca Rusije dodijeljena nagrada „za hrabrost i vjernost“ Radovanu Karadžiću i generalu Ratku Mladiću – obojici osumnjičenih za genocid i zločine protivčovječnosti. Nagrada je uručena ciljano obzirom da je Karadžić već bio pred Haškim tribunalom, a Mladić je još uvijek bio u bjekstvu. Tom prilikom u prepunoj dvorani Valeriji Ganicev je nadahnutim govorom objasnio „da je ove godine nagrada dodeljena srpskim liderima koji su se borili da sačuvaju svoj narod i zemlju svojih predaka“. Pored toga, iskoristio je priliku da kaže kako je *Zapad pokazao svoje licemerje i neobjektivnost optužujući Srbe samo zato što su branili svoju domovinu, koju je Zapad htio da razbije*. I ovoga puta, ruski pisci su naglasili da je *Haški sud neobjektivan i da je instrument u rukama moćnih zapadnih zemalja*.³⁶ Nastavak anticivilizacijskog djelovanja učinjen je prilikom izricanja presuda Karadžiću i Mladiću.³⁷ Nakon presude Radovanu Karadžiću 2016. godine, Rusija je ponovo izašla u javnost sa stavom da se radi o „politiziranoj presudi“,³⁸ a slično su reagovali i 2017. godine nakon presude ratnom zločincu Ratku Mladiću. Tom prilikom zvanična predstavница Ministarstva vanjskih poslova Rusije Marija Zaharova izjavila je da je *presuda komandantu Glavnog štaba „Vojske Republike Srpske“ Ratku Mladiću nastavak politizovane linije rada Haškog suda zasnovane na antisrpskom tumačenju događaja devedesetih godina prošlog vijeka na prostorima bivše Jugoslavije*.³⁹

Do jačanja „historijskih“ veza i saradnje Rusije i Srba u Bosni i Hercegovini, ozbiljnije dolazi 2017. godine, kada je novcem donatora iz Rusije i Vlade entiteta Republike Srpske, a u organizaciji udruženja građana srpsko-ruske zajednice „Zavet“ iz Bijeljine, u Višegradu podignut Spomen krst ruskim (plaćenicima) dobrovoljcima koji su ratovali u Bosni i Hercegovini.⁴⁰ Zanimljivo je da ova saradnja kreće nakon ruske ekspanzije na međunarodnom planu; nezakonitom aneksijom Krima (2014), zatim obaranjem rezolucije UN-a o

³⁵ Portal „Fokus“, *Čiji je energetska sektor u BiH: Rusima gas i nafta, Kinezima struja*. Izvor internet: <https://www.fokus.ba/vijesti/bih/ciji-je-energetski-sektor-u-bih-rusima-gas-i-nafta-kinezima-struja/1821040/> (Pristup: 5. 11. 2023).

³⁶ Portal „Novostirs“, B. Vlahović, *Nagrade Karadžiću i Mladiću*. 19.1.2009, Izvor Internet: <https://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:230397-Nagrade-Karadzicu-i-Mladicu> (Pristup: 28.11.2023).

³⁷ Obojica osuđena za zločine protivčovječnosti i genocid.

³⁸ Portal „Atlanska inicijativa“, Hana Sokolović, *Ruska Federacija i historijski revizionizam na primjeru Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju*, 25.2.2022. Izvor Internet: <https://atlantskainicijativa.org/ruska-federacija-i-historijski-revizionizam-na-primjeru-medunarodnog-krivicnog-suda-za-bivsu-jugoslaviju/> (Pristup: 28.11.2023).

³⁹ Portal „BN“, *Presuda Mladiću: Rusija ogorčena* 23.11.2017, Izvor Internet: <https://www.rtvbn.com/3886821/presuda-mladicu-rusija-ogorcena> (Pristup: 28.11.2023).

⁴⁰ Portal „Radio Slobodna Evropa“, *Obilježen Dan ruskih dobrovoljaca u Višegradu*. Izvor internet: <https://www.slobodnaevropa.org/a/obilje%C5%BEen-dan-ruskih-dobrovoljaca-u-vi%C5%A1egradu-31199218.html> (Pristup: 5. 11. 2023).

Srebrenici (2015), te formalnim ulaskom Rusije u Sirijski rat (30.9.2015), kao i prvom donacijom oružja Srbiji (2016). Saradnja entiteta „Rs“ i Rusije nastavit će se i 2018. godine, kada je za potrebe MUP-a ovog entiteta dogovorena nabavka čak tri vrhunski sofisticirano opremljena policijska helikoptera iz Rusije.⁴¹ Jedan vid saradnje odvija se preko moto grupe „Noćni vukovi“, a nakon 2011. i posjete Putina Beogradu dolazi do osnivanja „noćnih vukova“ i na prostoru Srbije i manjeg bh entiteta. SAD su ovo udruženje optužile za učešće u ratu u Ukrajini, a mnogim njihovim čelnim ljudima zabranjen je ulazak u mnoge evropske zemlje. „Noćni vukovi“ su 9 januara na obilježavanju neustavnog dana entiteta „Rs“ 2021. godine, paradirali ulicama Banja Luke, a svoje prisustvo u mnogim zemljama pravdaju bratskim vezama i humanitarnim radom.⁴² Posebno alarmirajuća i šokantna vijest za mnoge građane bila je kada su se 2018. godine u javnosti pojavili snimci i informacije o postojanju i radu vojnog kampa za djecu na Zlatiboru (Srbija), kojeg je organizovala ruska organizacija „ENOT Corp“ koju vode lica koja su kao dobrovoljci ratovali u Dombasu. Čak više, u kampu su sudjelovala i srpska djeca iz manjeg bh entiteta, a jedan od učesnika izjavio je da je nakon boravka u kampu na Zlatiboru, naredne godine (2019. godine) kao punoljetna osoba boravio u sličnom kampu u Rusiji.⁴³

Početkom maja 2020. godine, Vlada entiteta RS-a je omogućila da vojna jedinica Ruske vojske bude angažirana na dezinfekciji prostora Kliničkog centra u Banja Luci, iako u Bosni i Hercegovini postoje kako civilni tako i vojni kapaciteti za realizaciju ovog posla. Protiv angažiranja pripadnika strane vojske reagirali su članovi Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Šefik Džaferović i Željko Komšić, ukazujući na obavezu da vojna saradnja sa drugim zemljama mora biti koordinirana na državnom nivou i uz ulogu nadležnog EUFOR-a. Ambasador Rusije Petr Ivancov, licemjerno se suprostavio kritikama protiv nenadležne entitetske vojne saradnje, ističući *da je jedinica Ruske vojske izvršila dezinfekciju bolničkih kapaciteta i izvan entiteta RS-a, u Mostaru.*⁴⁴ Dakle, na ovom primjeru može se pratiti antidržavna saradnja Rusije, SNSD-a i HDZ-a, ali i opasnost od ruske vojne intervencije, obzirom da su ove snage nesmetano stigle u Bosnu i Hercegovinu. Krajem iste godine u Bosnu i Hercegovinu doputovao je Ministar vanjskih poslova Rusije Sergej Lavrov i tom prilikom na jedan način iskazao je nepoštovanje prema državi i institucijama Bosne i Hercegovine, obzirom da se prvo sastao sa predstavnicima entiteta rs i članom Predsjedništva

⁴¹ Portal „BN“, *U RS stigao prvi od tri helikoptera iz Ruske Federacije*, Izvor internet: <https://www.rtvbn.com/3997630/u-rs-stigao-prvi-od-tri-helikoptera-iz-rusije-vrijedan-vise-od-40-miliona-km> (Pristup: 5. 11. 2023).

⁴² Portal „Faktor“, *Kakve su veze ekstremističke proruskog grupe Noćni vukovi, koja je defilovala Banja Lukom sa Dodikom*. Izvor internet: <https://faktor.ba/bosna-i-hercegovina/aktuelno/kakve-su-veze-ekstremisticke-proruske-grupe-nocni-vukovi-koja-je-defilovala-banjom-lukom-sa-dodikom/111922> (Pristup: 29.11.2023).

⁴³ Portal „Detektor“, *Trening kampovi u Srbiji i Rusiji za djecu iz Republike Srpske*, Izvor internet: <https://detektor.ba/2019/07/19/trening-kampovi-u-srbiji-i-rusiji-za-djecu-iz-republike-srpske/> (Pristup: 29.11.2023).

⁴⁴ F. Muslimović, *Alija Izetbegović u vanjskoj politici Bosne i Hercegovine 1990-2003*, 230-231.

Dodikom u Istočnom Sarajevu, gdje na sastanku nije bilo ni zastave Bosne i Hercegovine i upravo zbog ovog čina druga dva člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine Komšić i Džaferović odbili su susret sa Lavrovom. Tokom svog boravka Lavrov je sa ministricom vanjskih poslova Bosne i Hercegovine potpisao *plan konsultacija između MVPRF i MVPBIH za period 2021/2022*, a prilikom obraćanja za medije istakao je kako su *građani BiH spremni da samostalno donose odluke i da je OHR trebao biti odavno zatvoren*.⁴⁵ Poseban skandal prilikom posjete Lavrova dogodio se po njegovom odlaskom, naime, tom prilikom Milorad Dodik poklonio mu je 300 godina staru ikonu, za koju se vrlo brzo u javnosti pojavila informacija da se radi o ikoni ukradenoj sa politički odmetnutih teritorija Ukrajine, tačnije Luganska.⁴⁶

Posebno zapaljiva retorika Rusije prema Bosni i Hercegovini može se pratiti od 2020. godine kada se na mjestu ambasadora Rusije u Bosni i Hercegovini imenuje Igor Kalabuhov.⁴⁷ Iz njegove biografije vidljivo je da se radi o jako iskusnoj ličnosti i dobrom poznavaoцу prilika, obzirom da je jako dugo prisutan u Bosni i Hercegovini. Kalabuhov se nije libio uputiti javnu prijetnju, dan nakon što je konstitusana *Komisija Bosne i Hercegovine za saradnju s NATO-om*. Tom prilikom Ambasada Ruske federacije u Bosni i Hercegovini je poslala upozorenje bh. vlastima da će *u slučaju praktičnog približavanja Bosne i Hercegovine NATO-u, Rusija morati reagirati na ovaj neprijateljski korak*. Osim prijetnji Kalabuhov je podržao i srpsko antiustavno djelovanje, koje se manifestiralo nastojanjem da se brojna državna pitanja prebace na ingerenciju entiteta.⁴⁸ Na kraju, Rusija je udarila i na ključni element mira u Dejtonu, odnosno funkciju visokog predstavnika. Naime, 2021. godine Ambasada Rusije u Bosni i Hercegovini javno je obznanila da ne prihvata izbor Christiana Schmidta za novog visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini, i na taj način baš poput svojih saveznika iz manjeg bh entiteta nastoji osporiti njegov

⁴⁵ Porta Anadolu Agency, <https://www.aa.com.tr/ba/politika/lavrov-nakon-sastanka-s-turkovi%C4%87-narodi-u-bih-su-u-stanju-da-samostalno-odlu%C4%8Duju-2077463#> (Pristup: 28.11.2023).

⁴⁶ Aljazeera <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2020/12/19/lavrov-vraca-dodiku-poklonjenu-ikonu> (Pristup: 28.11.2023).

⁴⁷ Na diplomatskom poslu je od 1983. godine. Radio je u Ambasadama SSSR-a/Rusije u Bugarskoj i Bosni i Hercegovini. Od 2004. do 2010. g. – Ministar-savjetnik Ambasade Rusije u Bosni i Hercegovini. Od 2010. do 2020. g. – zamjenik Direktora 4. Evropskog Departmana MVP-a Rusije. 6. novembra 2020. godine dekretom Predsjednika Ruske Federacije imenovan je za Izvanrednog Opuномоћenog Ambasadora Ruske Federacije u Bosni i Hercegovini. Izvor: Ambasada Rusije u Bosni i Hercegovini; <https://bih.mid.ru/bs/embassy/ambasador/> (Pristup: 7. 11. 2023).

⁴⁸ Avdo Avdić, *Ruska politika u BiH u protekle tri decenije: Podržavali ratne zločince, slali dobrovoljce u rat, negirali bošnjački identitet i bosanski jezik, podržali Čovića i Dodika i zaprijetili BiH ako krene NATO putem*, Portal: Istraga, Izvor: Internet: <https://istraga.ba/ruska-politika-u-bih-u-protekle-tri-decenije-podrzavali-ratne-zlocince-slali-dobrovoljce-u-rat-negirali-bosnjački-identitet-i-bosanski-jezik-podrzali-covica-i-dodika-i-zaprijetili-bih-ako-krene-na/> (Pristup: 5.11.2023).

legitimitet.⁴⁹ Rusija je otišla i korak dalje, pa je u zvaničnom pismu upućenom visokom predstavniku 28. jula 2021. godine, najavila kako više neće sudjelovati na sastancima Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira (PIC) pod predsjedanjem visokoga predstavnika. U drugom zvaničnom pismu, upućenom OHR-u 17. februara 2022. godine, (samo sedmicu prije ruske agresije na Ukrajinu) Ruska Federacija najavila je kako obustavlja sudjelovanje u financiranju OHR-a.⁵⁰

Zaključak

Ruski uticaj na prilike u Bosni i Hercegovini prisutan je 473 godine, a njegov intenzitet i politički uspjeh zavisao je od snage Rusije i geopolitičkih prilika. Posebnu opasnost kako po mir na Balkanu, tako i na mir u Bosni i Hercegovini, predstavlja ruska kohezija sa velikosrpskim krugovima. Rusija je uvijek u Srbima imala partnere za ispunjavanje prvenstveno svojih ciljeva. Ove veze se posebno čuvaju i njeguju, a ekspanzija ruskog uticaja na Balkanu, ali i Bosni i Hercegovini započinje 2008. godine sa dolaskom Vladimira Putina na čelo Ruske Federacije. Saradnja Srba i Rusa odvija se na više polja: prva i glavna poveznica je pravoslavno bratstvo i Rusija kao centar i zaštitnik pravoslavlja, zatim historijske veze dva naroda koje se manifestiraju u vjekovnim zajedničkim vezama, počev od ruske podrške oslobođanju Srbije i Srba od Osmanlija, zatim savezništvu u nizu ratova, te Americi kao obostranom historijskom neprijatelju. Drugi oblik saradnje odvija se preko prodaje ruskog oružja, a treći oblik predstavlja prodor ruskog kapitala i trgovini ruskim energentima. Četvrti segment zajedničkog djelovanja ogleda se u zajedničkom podrivanju države Bosne i Hercegovine, koji ima čitav niz segmenata; kao prvo u neprihvatanju međunarodnih presuda i slavljenju ratnih zločinaca, zatim podršku antiustavnim i secesionističkim fašističkim srpskim političkim krugovima, a posebnu opasnost po mir i građane Bosne i Hercegovine Rusija je otvoreno iskazala 2020. godine, dan nakon što je konstitusana „Komisija Bosne i Hercegovine za saradnju s NATO-om“.

Tom prilikom Ambasada Ruske federacije u Bosni i Hercegovini je poslala upozorenje bh. vlastima da će „u slučaju praktičnog približavanja Bosne i Hercegovine NATO-u, Rusija morati reagirati na ovaj neprijateljski korak“. Čak više, naredne godine Rusija je odbila da prihvati imenovanje Christiana Schmidta za novog visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini, čime je udarila na ključni element mira u Dejtonu. Iste godine Rusija je najavila da više neće sudjelovati

⁴⁹ Ambasada Rusije u Bosni i Hercegovini ne smatra Schmidta legitimnim visokim predstavnikom, Portal: *Radio Slobodna Evropa*, 13.8.2021, Izvor: Internet: <https://www.slobodnaevropa.org/a/ruska-ambasada-bih-ne-priznaje-%C5%A1mita-za-visokog-predstavnika/31409551.html> (Pristup: 3.11.2023).

⁵⁰ Stranica OHR-a, Internet: <https://www.ohr.int/medunarodna-zajednica-u-bih-2/vijece-za-provedbu-mira-i-upravni-odbor/> (Pristup: 3.11.2023).

na sastancima Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira (PIC) pod predsjedanjem visokoga predstavnika, a samo sedmicu prije invazije na Ukrajinu najavili su obustavu finansiranja OHR-a. Početkom agresije Rusije na Ukrajinu 24. februara 2022. godine otvorila se nova stranica svjetske povjesti. Rusiju privlači slabost, a obzirom na svoj položaj, uređenje, indolentnost međunarodne zajednice, zatim izostanak adekvatnih mehanizama sigurnosti i odbrane, te postojanjem jakih srpskih antidržavnih snaga, nije isključeno da Bosna i Hercegovina može postati nova žarišna zona, preko koje bi Rusija nastojala da ispuni svoje ambiciozne imperialističke političke ciljeve, ili ih bar kroz političko „potkusurivanje“ izvuče u svoju korist. Upravo zbog ovakve opasnosti iznimno je važno, okupiti prodržavni politički blok u kojem bi bile sve patriotske snage, te razraditi državnu diplomatsko sigurnosnu strategiju i mehanizme odbrane i zaštite države, te ozbiljno shvatiti svaku potencijalnu prijetnju, (čak i onu najmanju) i na nju dati pravi odgovor.

Summary

Russian influence on the situation in Bosnia and Herzegovina has been present for 473 years, and its intensity and political success depend on Russia's strength and geopolitical circumstances. Russian cohesion with Greater Serbian circles represents a danger both for peace in the Balkans and for peace in Bosnia and Herzegovina. Russia has always had partners in the Serbs to fulfill primarily its goals. These ties are especially preserved and nurtured, and the expansion of Russian influence in the Balkans as well as in Bosnia and Herzegovina began in 2008 with the arrival of Vladimir Putin at the head of the Russian Federation. Cooperation between Serbs and Russians takes place in several fields: the first and main link is the Orthodox brotherhood and Russia as the center and protector of Orthodoxy, then the historical ties of the two peoples which are manifested in centuries-old common ties, starting with Russian support for the liberation of Serbia and the Serbs from the Ottomans, then alliance in a series of wars, and USA as a mutual historical enemy. The second form of cooperation takes place through the sale of Russian weapons, and the third form represents the penetration of Russian capital and Russian fossil fuel trade.

The fourth segment of joint action is reflected in the joint undermining of the state of Bosnia and Herzegovina, which has a whole series of segments; firstly in not accepting international verdicts and glorifying war criminals, then supporting anti-constitutional and secessionist fascist Serbian political circles, and a special danger to the peace and citizens of Bosnia and Herzegovina was openly expressed by Russia in 2020, the day after the constitution of the „Bosnia and Herzegovina Commission for cooperation with NATO“. On that occasion, the Embassy of the Russian Federation in Bosnia and Herzegovina sent a warning to the Bosnia and Herzegovina authorities that „in the case of practical approximation of Bosnia and Herzegovina to NATO, Russia will have to react to

this hostile step“. Even more the following year, Russia refused to accept the appointment of Christian Schmidt as the new high representative in Bosnia and Herzegovina, thus striking a key element of Dayton Peace Agreement. In the same year, Russia announced that it would no longer participate in the meetings of the Steering Committee of the Peace Implementation Council (PIC) chaired by the High Representative, and just a week before the invasion of Ukraine, they announced the suspension of OHR funding. At the beginning of Russia's aggression against Ukraine on February 24, 2022, a new page of world history was opened. Russia is attracted to weakness, and given its position, organization, indolence of the international community, absence of adequate security and defense mechanisms, and with the existence of strong Serbian anti-state forces, it is not excluded that Bosnia and Herzegovina can become a new focal zone, through which Russia would try to fulfill its ambitious imperialist political goals, or at least through political trade-off to get them to its advantage. It is precisely because of this danger that it is extremely important to gather a pro-state political bloc that would include all patriotic forces, and develop a state diplomatic security strategy and defense and protection mechanisms for the state, and take every potential threat seriously (even the smallest one) and give the right response to it.

BIBLIOGRAFIJA/BIBLIOGRAPHY

Neobjavljeni izvori/Unpublished sources:

1. *Dokument VRS*, br. 04365679.

Knjige/Books:

1. Begić Kasim I, *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*, Sarajevo 1997.
2. Calvocorresi Peter, *Svjetska politika nakon 1945*, Zagreb 2003.
3. Hadžić Senaid, Selimović Sead, *Kultura i tradicija u Bosni i Hercegovini –višemilenijski kontinuitet*, Tuzla 2021.
4. Mamula Branko, *Slučaj Jugoslavija*, Podgorica 2000.
5. Muslimović Fikret, *Alija Izetbegović u vanjskoj politici Bosne i Hercegovine 1990-2003*, Sarajevo 2023.
6. Reljić Dušan, *Rusija i zapadni Balkan – politička analiza*, Beograd 2009.
7. Svedočanstava biblioteka broj. 27, *Bosna i Hercegovina jezgro velikosrpskog projekta*, Beograd 2006.

Članci/Articles:

1. Džananović Muamer, Odnos međunarodne zajednice prema zločinima nad civilima za vrijeme agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995, *Novi muallim*, god. XXIII, br. 91, 76-86.

Novine/Newspapers:

1. *Borba*, 1993-1994.
2. *Front slobode*, 1991.
3. *Svet*, 1995.

Internet:

1. Aljazeera, <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2020/12/19/lavrov-vraca-dodiku-poklonjenu-ikonu> (Pristup: 28.11.2023).
2. *Ambasada Rusije u BiH ne smatra Schmidta legitimnim visokim predstavnikom*, Portal: *Radio Slobodna Evropa*, 13.8.2021, Izvor: Internet: <https://www.slobodnaevropa.org/a/ruska-ambasada-bih-ne-priznaje-%C5%A1mita-za-visokog-predstavnika/31409551.html> (Pristup: 3.11.2023).
3. *Ambasada Rusije u Bosni i Hercegovini*, <https://bih.mid.ru/bs/embassy/ambasador/> (Pristup: 7.11.2023).
4. AP Archive, „Bosnia - Russian Peacekeepers Arrive“ Izvor: Internet <https://youtu.be/w6HVdmq24N8?si=2zyvVn3ABS1QADHM> (Pristup: 7.11.2023).
5. AP Archive, Kosovo: Russian troops standoff with K-FOR troops, Izvor: Internet https://youtu.be/6436f-Asg_w?si=ICodOorDFF626NDw (Pristup: 27.11.2023).
6. AP Archive, Russian paratroopers arrive in Bosnia, Izvor: Internet <https://youtu.be/CmdlyjPgT2U?si=-msCPUj2PjqAdiy6> (Pristup 27.11.2023).
7. Avdo Avdić, *Ruska politika u BiH u protekle tri decenije: Podržavali ratne zločince, slali dobrovoljce u rat, negirali bošnjački identitet i bosanski jezik, podržali Čovića i Dodika i zaprijetili BiH ako krene NATO putem*, Portal: *Istraga*, Izvor: Internet: <https://istraga.ba/ruska-politika-u-bih-u-protekle-tri-decenije-podrzavali-ratne-zlocince-slali-dobrovoljce-u-rat-negirali-bosnjacki-identitet-i-bosanski-jezik-podrzali-covicia-i-dodika-i-zaprijetili-bih-ako-krene-na/> (Pristup: 5.11.2023).
8. Bogić Bogičević izjava data u emisiji *Face to Face* sa Senadom Hadžifejzovićem 25.11.2023. Izvor: Youtube, *Face HD TV*, <https://youtu.be/kPFpq0Dk014?si=mBt0niSy5X4vh64i> (Pristup 27.11.2023).
9. E. Latif, *Obilježavanje dana SANU: Memorandum I temelj za Miloševićeve pohode, Memorandum II Vučićev „bukvar“*, Portal: *Faktor*, Izvor internet: <https://www.faktor.ba/vijest/obiljezavanje-dana-sanu-memorandum-i-temelj-za-miloseviceve-pohode-memorandum-ii-vucicev-bukvar-/59435> (Pristup: 3.11.2023).
10. Film *Serbian epics* dostupan na internetu; <https://www.youtube.com/watch?v=ASBOZcPUYa8> (Pristup: 3.11.2023).
11. Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, https://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/bilateralni_odnosi/datumi_priznanja_i_uspostave_diplomatskih_odnosa/?id=6 (Pristup: 1. 11. 2023).
12. Mirko Pejanović <https://youtu.be/4hzeqzYVG2k?si=6RQrLwLYZ2e3WRp> (Pristup: 3.11. 023).
13. Portal „Atlantska inicijativa“, Hana Sokolović, *Ruska Federacija i historijski revizionizam na primjeru Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju*, 25.2.2022. Izvor Internet: <https://atlantskainicijativa.org/ruska-federacija-i-historijski-revizionizam-na-primjeru-medunarodnog-krivcnog-suda-za-bivsu-jugoslaviju/> (Pristup: 28.11.2023).
14. Portal „BN“, *Presuda Mladiću: Rusija ogorčena*, 23.11.2017, Izvor Internet: <https://www.rtvbn.com/3886821/presuda-mladicu-rusija-ogorcena>(Pristup: 28.11.2023).
15. Portal „BN“, *U RS stigao prvi od tri helikoptera iz Ruske Federacije*, Izvor internet: <https://www.rtvbn.com/3997630/u-rs-stigao-prvi-od-tri-helikoptera-iz-rusije-vrijedan-vice-od-40-miliona-km> (Pristup: 5.11.2023).
16. Portal „Detektor“, *Trening kampovi u Srbiji i Rusiji za djecu iz Republike Srpske*, Izvor internet; <https://detektor.ba/2019/07/19/trening-kampovi-u-srbiji-i-rusiji-za-djecu-iz->

- republike-srpske/ (Pristup: 29.11.2023).
17. Portal „Faktor“, *Kakve su veze ekstremističke proruskog grupe Noćni vukovi, koja je defilovala Banja Lukom sa Dodikom*. Izvor internet: <https://faktor.ba/bosna-i-hercegovina/aktuelno/kakve-su-veze-ekstremisticke-proruske-grupe-nocni-vukovi-koja-je-defilovala-banjom-lukom-sa-dodikom/111922> (Pristup: 29.11.2023).
 18. Portal „Fokus“, *Čiji je energetska sektor u BiH: Rusima gas i nafta, Kinezima struja*. Izvor internet: <https://www.fokus.ba/vijesti/bih/ciji-je-energetski-sektor-u-bih-rusima-gas-i-nafta-kinezima-struja/1821040/> (Pristup: 5.11.2023).
 19. Portal „Novostars“, B. Vlahović, *Nagrade Karadžiću i Mladiću*, 19.1.2009, Izvor Internet: <https://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:230397-Nagrade-Karadzicu-i-Mladicu> (Pristup: 28.11.2023).
 20. Portal „Radio Slobodna Evropa“, *Obilježen Dan ruskih dobrovoljaca u Višegradu*. Izvor internet: <https://www.slobodnaevropa.org/a/obilje%C5%BEen-dan-ruskih-dobrovoljaca-u-vi%C5%A1egradu-/31199218.html> (Pristup: 5.11.2023).
 21. Portal Anadolu Agency, <https://www.aa.com.tr/ba/politika/lavrov-nakon-sastanka-s-turkovi%C4%87-narodi-u-bih-su-u-stanju-da-samostalno-odlu%C4%8Duju-/2077463#> (Pristup: 28.11.2023).
 22. Stranica OHR-a, Internet: <https://www.ohr.int/medunarodna-zajednica-u-bih-2/vijece-za-provedbu-mira-i-upravni-odbor/> (Pristup: 3.11.2023).
 23. Stranica OHR-a, Internet: <https://www.ohr.int/medunarodna-zajednica-u-bih-2/vijece-za-provedbu-mira-i-upravni-odbor/> (Pristup: 3.11.2023).